

Az unitárius egyház fölterjesztése az alapítványokról szóló ministeri törvénytervezetről.

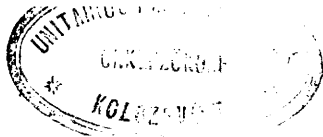
A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister 396—1906. eln. szám alatt egyházi főhatóságunknak is megküldvén, hozzászólás végett, az alapítványokra vonatkozólag készített törvénytervezet előadói javaslatát, a javaslatot jogügyi bizottságunk beható tárgyalás alá vette s a bizottság által beterjesztett véleményes javaslatnak megfelelően, egyházunknak ezen kérdésben elfoglalt álláspontját kifejező fölírat intéztetett a ministerhez 422—1906. E. K. Tanácsi elnöki szám alatt.

Tekintettel arra, hogy egyházunknak az alapítványokra vonatkozó törvénytervezettel szemben elfoglalt álláspontját minden egyháztagnak s főleg lelkészeinknek érdekében áll megismerni, a jogügyi bizottság munkálatát közöljük folyóiratunkban a következőkben :

„Általánosságban előre bocsátjuk a következőket :

A régi Erdélyben az Appr. Const. I. rész, 5. cím 4. cikke és az I. r., 6. cz. 2. cz., a Leopoldinum diploma 2. pontja és az 1791. évi 55. t.-cz. szerint az Ekklezsiák magánjogi és köteleztetési képességgel bírtak, ingó és ingatlan javakat birtokolhattak, melyek általuk testületileg kezeltettek ; ingó és ingatlant örökölhettek ; templomot, tornyot építhettek ; iskolákat alapíthattak s az ezekhez szükséges telket és anyagot megszerezhették ; perelhettek és pereltethettek s ekklezsiái gyűléseket tarthattak. Az egyházak részére tett kegyes alapítványokat illetően az 1791. évi 54. t.-cz. szerint „Ő Felsége kegyesen biztosítja az egyes vallásoknak, hogy a kegyes alapítványokat az alapítók szándékához és óhajához képest fogják kezelni és más vallások alapítványaival nem fogják összevegyíteni ; épségben maradván a Felség fölügyeleti joga, mely őt azokra nézve megilleti“.

Ezen jogok az unitárius egyházat is mind megillették. Az 1568-ban Tordán tartott erdélyi országgyűlésen ugyanis az unitárius vallás törvényesen bevett vallásnak nyilvánítottott, a mit az Appr.

Const. I. r., 1. cz. 2. cz. is megerősít: „A négy recepta religiók az országnak ezen megegyezett közönséges végzése szerint ennek utánna is in perpetuum pro receptis tartassanak boldog emlékezetű elődeinknek dicséretes példájok szerint, holott az hazának közönséges maradása is azt kívánja, hasonlóképpen az ország constitutiói és néhány rendben lött uniók is. Ezen négy recepta u. m.: Evangelica reformatata, Lutherana sive Augustana, Romano-Catholica, Unitaria vel Antitrinitaria religióknak szabados exercitiumok in locis iuxta constitutiones regno soliti, ezután is megengedtéssék“.

Midőn a kolozsvári 1848. I. t.-cz. és a pozsoni 1848. VII. t.-cz. által Erdélynek Magyarországgal való egyesítése kimondatott, az 1848. évi XX. t.-cz. 1. §. szerint az unitárius vallás Magyarországon is törvényesen bevett vallásnak ismertetett el. Az alkotmány helyreállításával pedig az 1868. évi XLIII. t.-cz. által Erdélynek Magyarországgal való uniója újabban megerősítettvén, ezen törvény 14. §-ban kimondatott, hogy Erdélynek mindazon törvényei, a bevett vallásfelekezetek, egyházak és egyházi hatóságok vallás-gyakorlati és önkormányzati szabdságát, jogegyenlőségét, egymás közötti viszonyait, illetve hatáskörét biztosítják, sértetlenül fönntartatnak.

A régi erdélyi egyházaknak tehát a vagyonszerzésre, örökösödhetésre és a vagyonkezelésre vonatkozó önkormányzati jogai és szabadsága törvények által éppen annyira biztosítva vannak, mint a hogy a magyarországi ágostai és helvét hitvallású evangélikusokra nézve ezen jogokat az 1790—91. évi 23. t.-cz. 10. §. biztosítja azon rendelkezés által, hogy minden egyházi és iskolai alapítványok birtokában háborítatlanul meghagyatnak, azok tőlük el nem vehetők, ez alapítványok igazgatása továbbra is kezelésük alatt hagyatik, a király főfelügyelete fönntartatván arra nézve, hogy azok az alapítók szándéka szerint kezeltessenek és fordíttassanak céljaikra.

Az Unitárius Egyház, az egyház egyeteme vagy az egyes egyházközségek részére, megszorítás nélkül, általában egyházi vagy iskolai célokra, avagy szűkebb megszorítással adott vagy hagyományozott alapítványokat állami jóváhagyás nélkül mindig elfogadhatott és elfogadta s azok ezen elfogadás által, a kijelölt cél követése iránti kötelezettsége mellett s a vagyon törzsállagának fönntartása és biztosítása mellett, az egyház tulajdonaivá váltak. Ezeket az unitárius egyház önkormányzati körében alkotott egyházi törvényei és szabályzatai alapján az állag megóvása mellett kezelte s fordította az egyház érdekeit szolgáló célokra a Felső főfelügyeleti jogának tiszteletben tartása mellett.

Ezen elvekkel egyezik meg a m. kir. Curia 63. számú polgári döntvénye is, melylyel kimondatott, hogy az egyházaknak, egyházi testületeknek s egyházi személyeknek ingatlan vagyon szerzését tiltó, úgynevezett holtkézről szóló törvények, nevezetesen az 1498. évi LV. és LXV. t.-cz., az 1647. évi XVII. t.-cz. s az 1715. évi XVI. t.-czikkek és különösen az erdélyi részekre vonatkozóan az

Appr. Const. I. r., 1. cz. 10. cz. és az I. r., 6. cz. 2. cikke a változott viszonyoknál fogva nincsenek hatályban.

A Magyar Unitárius egyház vagyoni jogi viszonyai ezen törvényeknek megfelelően szabadon fejlődtek s az egyház az országos törvények korlátai között, saját alkotmányos hatáskörében, önmaga által alkotott egyházi törvények és rendszabályok szerint igazgatja és kormányozza magát minden egyházi és iskolai ügyeiben, Ő Felsőségének a királynak, az ország törvényeiben meghatározott legfőbb fölügyeleti jogának tiszteletben tartása mellett. (Egyházi törvény 1. és 2. §§.)

(Az unitárius egyházi törvények legutóbb megállapítottak az Egyházi Főtanács 6. és 7—1899. főtan. jkvi szám; 51. és 107—1902. főtan. jkvi és a 85—1904. főtanácsi jegyzőkönyv szám alatti határozatokkal.)

Ezen egyházi törvény értelmében az Egyházi Főtanács határoz az egyházközségek és iskolák alapítása vagy megszüntetése, ingatlanok vétele és eladása, valamint alapítványok elfogadása vagy visszaútitása kérdésében, ellenőrzi mindennemű egyházi és iskolai célra tett alapítványoknak az alapítók rendelkezése szerinti kezelését és intézkedik a megszorítás nélkül tett alapítványoknak az előírt módon való célszerű kezelése iránt; az alapítványoknak s összes egyházi és iskolai célra szolgáló alapjainak a megfelelő szabályszerű épségben tartása s jövedelmeztetésére kijelölt célra való fordítása tekintetében az egyházi törvényeknek megfelelő ellenőrzést gyakorolja s úgy az egyházi közpénztár, mint az alapítványok s általában az egyház összes vagyonáról vezetett számadásokat évenként szabályszerűen fölülvizsgálja. (Egyházi törvény 206. §. 2. pont b), l) és o) alpontjai.) Ezek szerint a Magyar Unitárius Egyház évszázadok óta maga gondoskodott iskoláiról s habár a magyar nemzeti nevelés fejlesztése érdekében mindig az első sorban megtette hivatásos kötelességét s jelenleg is három középiskolát — most részben állami segélylyel — és az egyházközségeiben, a hol még állami elemi iskola nincsen, elemi iskolákat is tart fenn s a nevelésügy érdekében minden időben anyagi erejét meghaladó áldozatokat hozott s hoz jelenben is, mindazonáltal tulajdonképpeni iskolai alapjai és alapítványai nincsenek, hanem csak iskolai célra fordítani rendelt alapjai és iskolai célra tett alapítványai, de mindezek fölött az egyház, mint föntartó hatóság rendelkezik s az egyház tulajdonait képezik. A Magyar Unitárius Egyház ugyanis mint tisztán magyar és székely hívekből alakult egyház, a magyar nemzeti nevelést s ezen érdekekben iskolák föntartását mindig egyházi érdekek tekintette, mert az egyház és iskola érdekei egymást kiegészítők s így egyházi érdeket szolgál az iskola is s a hívek és alapítók is ezen érdek- és szellemtől áthatva adományait és alapítványait az egyház javára tették, akár tisztán egyházi, akár iskolai célra rendelték is fordítani.

Ezek előrebocsátása után van szerencsénk a törvényjavaslatra vonatkozóan a következőket előterjeszteni:

Általánosságban megjegyezzük, hogy az egyházi alapítványokat az alapítványokra nézve a tervezetben általánosan fölállított fogalom-meghatározás alá vonni nem tartjuk lehetőnek. Az egyházi alapítványoknak kezelésére és ellenőrzésére nézve sem lehet a világi alapítványokkal közös szabályokat államilag fölállítani. Mindez sértené az egyházaknak törvények által biztosított önkormányzati jogát, sőt még magánjogilag biztosítva levő vagyon-érdekeit is. Az egyházi alapítványok az egyházak szerzett tulajdonát képezik. Egyházi alapítványoknak tekintendő az egyház javára tett s az egyház érdekeit szolgálni hivatott minden alapítvány, ha nem vonatkozik is tisztán a hitélet részére, hanem az egyház másnemű érdekeire, vagy ha az egyház által föntartott iskolák céljaira van is rendelve. Az egyházi alapítványoknak szűkítő fogalom-meghatározás általi megszorítását egyházunk egyházi és nevelési érdekeinek fontos szempontjából tehát nem csak nem helyeselhetjük, hanem egyházunkra nézve károsnak és veszélyesnek kell kijelentenünk.

Az alapítványok elfogadása, kezelése és ellenőrzése tekintetében az egyházi alapítványokra nézve fölállított korlátozásokat sem tartjuk megengedhetőnek, mert fönnebb idézett törvényeink szerint egyházunk a vagyonszerzés és kezelés tekintetében a Felsőg főfelügyeleti jogán — *jus supremæ inspectionis* — kívül egyéb korlátozásnak az állam részéről alávetve nincsen s ezt föntartandónak véljük.

Az állam ezt az elvet az iskolai alapítványok- és tőkepénzekre nézve is eddig tiszteletben tartotta. Az 1868. XXXVII. t.-cz. 14. §-a a felekezeti népiskolák és az 1883. XXX. t.-cz. 46—48. §§-ai is a felekezeti középiskolák vagyonát illetőleg ugyancsak aképpen rendelkezik, hogy az iskola minden alapítványa, tőkepénze, ingatlan birtoka továbbra is az intézet, illetve föntartó hatóság, tehát nálunk az *egyház tulajdona* marad, azt maga kezeli s az állam csupán a főfelügyeleti jogot gyakorolhatja s meggyőződést szerezhet ebből folyóan arról, hogy a vagyon biztos elhelyezése és reudeltetési céljára való fordítása megtörténik-e, jogában állván az iskolai vagyon állásáról, mikénti elhelyezéséről és kezeléséről időnként hiteles kimutatást bekívanni s ha az ellenkezőről győződne meg, a szükséges törvényes intézkedéseket megtenni.

Ezeknél fogva véleményünk szerint egyházunknak ragaszkodni kell ahhoz, hogy a Magyar Unitárius Egyház részére egyházi vagy iskolai célra tett vagy teendő alapítványokra nézve az állam jövőre is csak Ő Felsőgét megillető legfőbb főfelügyeleti jog gyakorlására lehet hivatva.

Tiltakoznunk kell az ellen, hogy egyházunknak törvények által biztosított önkormányzati jogai megszorítottassanak. E jogok nemzeti alkotmányos biztosítékok is. Ezen szempontból is föntartandók.

A törvényjavaslat egyes szakaszaira vonatkozóan megjegyezzük

az alábbiakat: 1—9. §§. Egyházi alapítványoknak a fönebb mondottak szerint az a vagyon lévén tekintendő, a mely az egyház részére olyképpen adatott vagy hagyományoztatott, hogy a vagyon-törzs állagának csonkittatlan fõntartása mellett annak használata vagy hozatéka általában megszorítás nélkül, vagy külön megjelölt czélból, az egyház vagy az általa fõntartott iskola érdekeit állandóan szolgálja s a mely az egyház részérõl való elfogadás által ennek tulajdonába és kezelésébe megy át, ennelfogva:

nem fogadhatjuk el egyházi alapítványainkra nézve a törvényjavaslat ama fogalmi meghatározását, hogy egyházi alapítvány alatt sem tanügyi, sem jótékonyági, sem másnemû oly alapítvány nem érthetõ, a melynek a hitélet körén túlmenõ vonatkozása van, mivel nálunk az egyház és iskola érdekeit szolgáló minden alapítvány egyházi alapítványnak tekintendõ s ezek körét tisztán a hitéletre szolgáló alapítványokra korlátozhatónak nem tartjuk, miután az iskolai czélra szolgáló alapítványaink is az egyház részére tétettek s egyházi szervezetünk szerint az egyház tulajdonába s kezelésébe mentek át.

Nem fogadhatjuk el azt az elméletet sem, hogy az egyház részére egyházi vagy iskolai czélokra tett vagy hagyományozott alapítványok is önálló jogi személynek tekintessenek, mert ezen alapítványok az egyház tulajdonát képezik az abban kijelölt czél fõntartása mellett és nem tekinthetõk per fictionem önálló jogalanyoknak. Ezekre nézve ugyanis nem alkalmazható az a fölfogás, hogy kibocsáttatván az alapító tulajdonából, nem mentek át másnak a tulajdonába, hanem az állam által elismert valamely czél állandó szolgálata szempontjából csak a külön jogalanyiség révén vehetnek részt a magánjogi életben, mert az egyház részére tett vagy hagyományozott alapítványok, a dologi törvényeink szerint, az egyház részérõl való elfogadás által az egyház tulajdonába mennek át a czélnek megfelelõ kikötéssel s nem tekinthetõk önálló jogi személyeknek, hanem csak vagyonjogi objectumoknak.

Hogy az iskolai alapítványok is az intézet, illetve fõntartó hatóság — nálunk az egyház — tulajdonát képezik, azt a mint fönebb már említve is lett, az 1868. évi XXXVII.-ik és 1883 évi XXX. t.-cikkek is elismerik. A törvényjavaslatban föllájitott említett rendelkezés tehát egyházunk szerzett jogait s autonómiáját érintené. Nem fogadhatjuk el továbbá a javaslatnak az alapítvány fogalmi meghatározásába bevett azon rendelkezést sem, mely szerint az alapítvány biztosítása és kezelés-módjája nézve az állam egyházunkkal szemben föfelügyeleti jogát meghaladó befolyást gyakorolhatna s rendelkezéseket tehetne, a mire nézve alább még ki fogunk terjeszkedni.

6—12. §§. Nem fogadhatjuk el, hogy az állam az egyházat, a részére egyházi vagy iskolai czélra tett alapítványok elfogadását, fölügyeleti jogát túlhaladó jogkörrel korlátozhassa és mint a javaslat 7. §. f) pontja szerint még érték tekintetében is, bizonyos összegben

felül, az elfogadást miniszteri jóváhagyáshoz köthesse, mert ha a czél állami tiltó törvényekbe nem ütközik, az egyház van hivatva annak elbírálására, hogy az alapítványban kijelölt czélt az egyház vagy az iskola érdekében állónak tekinti-e s ehhez képest az egyház van hivatva annak el vagy el nem fogadása fölött határozni és ebben az összeg vagy érték nagysága tekintetében sincsen törvényeink szerint korlátozva s állami jóváhagyástól föltételezve s az ellenkezők egyházunknak törvény által biztosított önkormányzati jogával.

13 - 26. §§. Az egyház a részére tett s hagyományozott egyházi vagy iskolai czélú alapok törzsállagának biztosítása, azok kezelése s a jövedelemnek állandóan a kijelölt czélra fordítása tekintetében önkormányzati hatáskörében törvényei és rendszabályai szerint járván el s főnálló törvényeink szerint az állam ezekre csak fölügyeleti jogát gyakorolhatván, ezeknél fogva ezek tekintetében az állam az egyház részére kötelező újításokat és kezelési szabályokat nem állapíthat meg, hanem csak ajánlhat ilyeneket egyöntetűség és czélszerűség szempontjából az egyháznak megfontolás és esetleges elfogadás végett.

27—31. §§. A számadások évenkénti rendszeres fölülvizsgálása is az egyház autonóm joga. Fölügyeleti jogánál fogva az állam megtekintheti s időnként kimutatásokat kívánhat be az állag biztosításának módjáról és a jövedelem hova fordításáról, de az évi számadások fölterjesztése meghaladja a fölügyeleti jogot. Különben a javaslat 21. §. is azt mondja, hogy az egyházak a kezelésükre bizott alapítványok tekintetében a közigazgatási rendet az őket illető fölügyelet gyakorlására vonatkozóan maguk állapítják meg az állami fölügyeleti jog korlátai között, hozzáteszi azonban, hogy: „és a jelen törvény korlátai között” s mindjárt meg is határozza, hogy ezen megállapodások a jelen törvény szempontjából a vallás- és közoktatásügyi miniszter jóváhagyását igényelik. Az indokok is azt mondják, hogy a szóban forgó szabályok is természetesen úgy lesznek megalkotandók, hogy az autonómiát, melyet ezen a téren egyházaink törvények, rendeletek és jogszokások alapján élveznek, ne sértsék. Ennél többet mi sem akarunk. Ámde már a kezelési szabályzatnak a miniszteri jóváhagyástól függővé tétele sérti eddigi autonómiánkat; a javaslat kiemelt egyéb rendelkezései pedig hasonlóan korlátoznák önkormányzati jogainkat.

32. §. Nézetünk szerint az állam az egyház szerveitől a kezelést nem vonhatja el, hanem fölügyeleti joga alapján csak észrevételeit teheti meg s a kezelés megnyugtatóbb intézésére hívhatja föl.

33. §. Az állam egyházi alapítványainkba csak annyiban szólhat bele, a mennyiben az alapítvány kitűzött czélja állami tiltó törvényekbe ütköznék. Ha erre nézve az állam és egyház között nézeteltérés merülne föl, nézetünk szerint, ha kölesönös fölvilágosítás mellett sem lehetne megegyezésre jönni, a közigazgatási bíróság illetékességét a döntésre elfogadhatónak tartjuk, de a tervezet intézkedéseit nem.

34. §. Nézetünk szerint az egyházi és iskolai alapítványok tekintetében az ezen czikkekből irt intézkedések az autonomiából folyóan az egyházat illetik s abba az államhatalom csak a fölügyeleti jog körén belől s ha az intézkedés tiltó állami törvényekbe ütköznek, szólhat belé. Ily kérdésben ha kölcsönös megértés nem jöhetne létre, nézetünk szerint hasonlóan a közigazgatási bíróság döntése lenne föntartva.

35. §. Hogy külföldi értékpapír ne szereztethessék s a belföldi értékpapíros szerzése is az óvadékképesnek elismert, tehát a biztosabb értékpapírokra szoríttassék, az ellen nem lehet kifogásunk, de, hogy az egyház ingatlanok szerzése tekintetében korlátoztassék, ezt sérelmesnek tartjuk. A javaslat szerint oly belföldi ingatlan, a mely az alapítvány rendeltetésének a teljesítésére nem szükséges, csak az illető minister engedélyével szerezhető terhes szerződéssel. A megokolás szerint nemzeti közigazgatási érdekek szempontjából mutatkozik szüksége annak, hogy ne vásároltassék alapítványi tőkékkel mezőgazdasági birtok, a mely arra van hivatva, hogy egyéni vállalkozás gyümölcsötetésének legyen tere, a mely hivatását kevésbé teljesíthetné, hogyha a forgalomból ilyen módon kivonatnék. Ámde azt egyházunk és iskoláink vagyoni jogi érdekei szempontjából nem helyeselhetjük, mert így az alapítványok megfelelő jövedelmeztetése lenne korlátozva s mert ha igaz is, hogy az ily vagyonszerzés kötött birtokokot teremt, de másfelől a nemzet kezében csoportosítja a haza földjének a biztosítását.

37. §. A király Ő Felségét megillető legfőbb fölügyeleti jogot tiszteletben kívánjuk tartani“.

Mikó Imre

(1847—1906.)

Jogász nemzetségből származott.

Atyja a mult százév közepén öszszegyűjtötte az unitárius egyház háromezázév alatt hozott törvényeit és rendszerré alkotta; megírta az unitarius egyház Jogtanát; és a jogra, a hazai törvények által biztosított jogra támaszkodva küzdött a jezsuita erköles befolyásából előtörő, egyházi és nemzeti szabadságot veszélyeztető politikai merényletek ellen. Atyjának neve a mult százév ötvenes éveiben folytatott vallás- és nemzetszabadsági küzdelmeknek, az unitárius egyházban egyik fénylő jegecedéspontja.

És a Mikó Lőrincz nevére nem következik elhajlás, visszafejlesztés. Mikó Imre abban a szellemben él és munkál, mint atyja, s azzal a szeretettel és buzgósággal. Harmincz év lefolyása alatt egyháza minden ügyében odaadással hasznosította jogi tudását s az egyházjog alapos ismeretével az unitárius egyház első jogtanácsosai közt állott.

S mindenütt benne volt az ember, „a jó és becsületes ember“ egyenességével és igazságérzetével és azzal a szeretetreméltósággal, mely azt nála kísérte.

A vallás meglátszott életében. Ez élet a felvilágosult, tiszta vallásnak és erkölesnek a kinyomata.

Az unitárius egyház egyik jelentékeny tagját vesztette el benne.

PÉTERFI DÉNES.